

Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluğunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: İzmir Demokrasi Üniversitesi Örneği

Investigating the Factors Affecting the Hopelessness of University Students: The Case of Izmir Democracy University

Özge Akgül^{1*} , Yılmaz Orhun Gürlük² , Barış Çağırkan³

¹İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

²Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

³İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

Özet: Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısını etkileyen sosyodemografik faktörleri kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Umutsuzluk, özellikle genç yetişkinlerde yaygın bir sorun olarak ele alınmış olup, sosyoekonomik, psikolojik ve çevresel faktörlerle ilişkili olarak değerlendirilmiştir. COVID-19 pandemisi ve deprem gibi olağanüstü durumlar, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinde artışa yol açmıştır. Bunun yanında, şehir değiştirme, barınma ve uyum sorunları gibi bireysel zorlukların da umutsuzluk üzerinde önemli bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, nicel bir araştırma olup, betimsel ve ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında bir devlet üniversitesinde lisans öğrenimi gören 410 katılımcıdan anket yöntemiyle veriler toplanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler sosyodemografik özellikleri, akademik baskılar, sınav stresi, iş bulma kaygıları ve bölüm seçimi gibi faktörler üzerinden analiz edilmiştir. Veri analizleri SPSS ve JASP programları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, gelir durumunun umutsuzluk algısı üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ortaya koymuş; düşük gelir seviyesine sahip öğrencilerin daha yüksek umutsuzluk yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca, üniversite diplomasının işlevselliğine inanan öğrencilerin, diplomanın iş bulmada etkili olmadığına inananlara kıyasla daha umutlu olduğu belirlenmiştir. Akademik baskılar ve sınav stresinin, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini anlamlı şekilde artırdığı bu çalışmanın önemli bulgularındandır. Sonuç olarak, bu çalışma üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısını etkileyen sosyoekonomik, akademik ve toplumsal faktörlerin belirlenmesinde önemli katkılar sunmakta ve bu doğrultuda çeşitli çözüm önerileri geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Umutsuzluk, Üniversite Öğrencileri, Sosyodemografik Faktörler, Akademik Yaşam.

Abstract: This study aims to comprehensively examine the sociodemographic factors affecting the perception of hopelessness among university students. Hopelessness has been considered as a common problem, especially among young adults, and has been evaluated in relation to socioeconomic, psychological and environmental factors. In particular, extraordinary situations such as the COVID-19 pandemic and earthquakes in Turkey have led to a significant increase in the hopelessness levels of university students. In addition, it has been stated that individual difficulties, such as moving to a city, housing, and adaptation problems, also have a significant effect on hopelessness. The research was conducted within the framework of the descriptive and relational screening model, and data were collected from 410 participants studying at a state university using a questionnaire form. Participants' sociodemographic factors, academic pressures, exam stress, students' fear of unemployment, and department selection were analysed. The collected data was analysed using SPSS and JASP programs. The findings revealed that income status has a significant effect on the perception of hopelessness; it was determined that students with low-income levels experienced higher hopelessness. Furthermore, students who believed in the functionality of a university degree were more hopeful than those who believed that a degree was not effective in finding a job. Another important finding of this study was that academic pressure and exam stress significantly increased students' hopelessness levels. As a result, this study makes significant contributions to determining the socioeconomic, academic, and social factors that affect university students' perceptions of hopelessness and emphasises that various solution proposals should be developed in this direction.

Keywords: Hopelessness, University Students, Sociodemographic Factors, Academic Life.

* İletişim Yazarı / Corresponding author.
✉ baris.cagirkan@idu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date: 27.09.2024
Revizyon Talebi Tarihi / Revision Request Date: 17.11.2024
Son Revizyonun Geliş Tarihi / Last Revised Version Received Date: 08.12.2024
Revizyon Sonrası Kabul Tarihi / Accepted After Revision Date: 08.12.2024

1. Giriş

Umutsuzluk, dünya genelinde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır ve özellikle genç yetişkinler ile üniversite öğrencileri arasında ciddi boyutlara ulaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre, dünya genelinde yaklaşık 264 milyon insanın depresyon yaşadığı tespit edilmiştir ve bu durum, bireylerin umutsuzluk gibi duygusal sorunlar yaşama olasılığını artırmaktadır (WHO, 2017). Son ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırmada da üniversite öğrencilerinin giderek artan bir şekilde umutsuzluk, anksiyete ve depresyon belirtileri gösterdikleri ortaya konulmuştur. Mahmoud ve arkadaşlarının çalışması da dünya genelinde üniversite öğrencilerinin %30-40'ının psikolojik sorunlarla mücadele ettiğini ve bu durumun, geleceğe yönelik olumsuz beklentiler geliştirmelerine yol açtığını vurgulamaktadır (Mahmoud vd., 2012).

Umutsuzluk, bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentiler ve olayların kontrol edilemezliği algısıyla şekillenen, karmaşık bir durumdur. Umutsuzluk, bireylerde genellikle izolasyon, çaresizlik ve kontrol eksikliği hisleriyle sonuçlanmaktadır (Özben ve Argun, 2003; Kalinkara ve Kalaycı, 2017; Keskin ve Gümüş, 2014). Aynı zamanda, bireylerin olumlu geleceğe dair beklentiler yerine, gelecekte olumsuz olaylarla karşılaşacaklarına dair inançlarının güçlenmesiyle yakından ilişkilidir. Bu süreç, çoğunlukla engellenmiş hedefler, başarısızlık hissi ve pes etme eğilimleri ile karakterize edilmektedir (Kızılgeçit, 2021; Sayar, 2012). Ayrıca, umutsuzluk, depresyon ve intihar riski gibi ciddi psikolojik sorunlarla da bağlantılı olup, bireylerin psikolojik ve sosyal hallerinde etkiler yaratabilmektedir. Umutsuzluk hissi, bireylerin yaşam kalitesini düşürmekle kalmayıp, uzun vadede psikolojik rahatsızlıklara yol açarak, bireylerin sosyal çevrelerinden kopmalarına ve yaşam amaçlarından uzaklaşmalarına neden olabilir (Özçelik Kaynak ve Öztuna, 2020).

Bu kavramsal çerçevede umudun, bireylerin hayatta kalma inançları ve başa çıkma stratejileri üzerinde oynadığı olumlu rol, sosyal iyi oluşun temel dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Range ve Penton, 1994). Beck'in (1972) umutsuzluğu duygusal, motivasyonel ve bilişsel bileşenler üzerinden çok boyutlu bir yapı olarak ele alması, umutsuzluğun bireylerin yaşamlarına çok çeşitli açılardan etkide bulunduğunu göstermektedir. Özellikle bireylerin duygusal süreçleri, motivasyonel hedefleri ve bilişsel değerlendirmeleri, umutsuzluk algısını belirleyen temel etmenlerdir. Bu bağlamda, Au'nun (2009) çalışması, umutsuzluğun depresyonun bir alt türü olarak kabul edilmesi ve bireylerin akademik başarı, öz yeterlilik ve öğrenme stratejileri üzerindeki olumsuz etkilerini göstermesi bakımından

üniversite öğrencileri gibi genç yetişkinlerin eğitim süreçlerinde yaşadıkları umutsuzluk sorununun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Genç yetişkinlerin geleceğe dair umutsuzluk algısı üzerine yapılan araştırmalar, bu durumun toplumsal ve ekonomik dinamiklerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Konrad-Adenauer-Stiftung tarafından 2022 yılında gerçekleştirilen çalışmaya göre, genç yetişkinlerin büyük bir çoğunluğu geleceğe karşı umutsuzluk duymaktadır (Konrad-Adenauer-Stiftung, 2022). Bu veriler, genç yetişkinlerin işsizlik, eğitim olanakları, kariyer beklentileri ve sosyal politikalar konusundaki memnuniyetsizliklerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, gençlerin başka ülkelerde yaşama arzusunun artması, beyin göçü potansiyelini ve ülkenin gelecekteki kalkınma süreçlerine olumsuz etkisini gündeme getirmektedir.

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinde umutsuzluk algısının nedenlerini, yaygınlığını ve etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hedefi, sosyodemografik faktörlerin umutsuzluk üzerindeki etkilerini belirlemek ve bu doğrultuda soruna yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Ayrıca, elde edilen bulgular, üniversitelerde kurumsal aidiyet algısını güçlendirmek adına yararlı veriler sunmayı hedeflemektedir. Özellikle hızlı sosyal değişimlerin üniversite öğrencilerinin psikolojik ve sosyo-duygusal süreçleri üzerindeki etkilerini ele alan bu çalışma, bu alandaki mevcut literatürdeki eksiklikleri gidermeyi amaçlamakta ve bu bağlamda, genç yetişkinlerin karşılaştıkları umutsuzluk sorununun daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Böylelikle, öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerini olumlu yönde etkileyebilecek politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve

Umutsuzluk, bireyin yaşadığı olumsuz deneyimlerle ilişkili olarak geleceğe yönelik umut ve beklentilerini kaybetmesi, hedef belirleme yetisinin zayıflaması ve genel anlamda negatif duygular geliştirmesi olarak tanımlanabilir (Morselli, 2017, s. 317; Beck, Weissman, Lester ve Trexler, 1974). Umutsuzluk yaşayan bireyler hem kendilerini hem de çevrelerini iyileştiremeyecekleri düşüncesine kapılır ve geleceğe dair herhangi bir umut besleme yetisini yitirirler. Bu durum, bireyin hem kişisel gelişimini hem de toplumsal katkısını sınırlayan ciddi bir psikolojik durum olarak değerlendirilmektedir. Umutsuzluk kavramı, literatürde özellikle depresyon, sosyal izolasyon ve intihar davranışları ile ilişkilendirilmektedir (Oğuztürk vd., 2011).

Beck'in Bilişsel Kuramına göre, umutsuzluk bireylerin olumsuz düşünce kalıplarından ve bilişsel çarpıtmalarından kaynaklanmaktadır (Beck vd., 1974). Bu kuram, depresif bireylerin geleceklere dair karamsar ve umutsuz düşüncelere sahip olduğunu ve bu düşüncelerin duygusal durumlarını olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Seligman (1972) tarafından geliştirilen Öğrenilmiş Çaresizlik Teorisi ise bireylerin tekrar eden başarısızlık deneyimleri sonucunda kontrol duygusunu kaybederek umutsuzluğa kapıldıklarını öne sürmektedir. Bu teoriye göre, bireyler yaşadıkları olumsuz deneyimlerden genellemeler çıkararak, gelecekte de benzer başarısızlıklarla karşılaşacaklarına inanmaya başlarlar ve bu inanç, bireylerin umutsuzluktan kaçınmak için herhangi bir çaba göstermelerini engeller. Seligman'ın çalışmaları, öğrenilmiş çaresizlik durumunda olan bireylerin, olumsuz sonuçları kaçınılmaz olarak kabul ettiklerini ve bu durumu değiştirmek için aktif bir girişimde bulunmaktan vazgeçtiklerini savunmaktadır (Seligman, 1972).

Snyder'in (2002) Umut Teorisi, umudu, başarı odaklı ve pozitif bir motivasyonel durum olarak tanımlar; bu durum, birbirleriyle etkileşim halinde olan iki temel bileşene dayanır: Eylemlilik (agency) ve yollar (pathways). Eylemlilik, bireyin hedeflerine ulaşma konusunda ne kadar kararlı ve motive olduğunu ifade ederken, yollar bileşeni, bu hedeflere ulaşmak için bireyin ne kadar etkili stratejiler geliştirebildiğine odaklanmaktadır. Snyder'e göre, umut, bireyin amacına yönelik enerjisini harekete geçirme yetisi (eylemlilik) ve bu amaç doğrultusunda somut ve etkili yollar belirleme kapasitesiyle (yollar) doğrudan ilişkilidir. Bu iki bileşenin etkileşimi, bireyin hedeflerine ulaşma motivasyonunu artıran ve başarılı sonuçlar elde etmeye yönelik olumlu bir psikolojik durumu teşvik eden bir yapıyı oluşturur (Snyder, 2002).

Snyder'a (2002) göre, umut düzeyi bireyin eylemlilik (agency) ve yollar (pathways) bileşenlerinin etkileşimi ile belirlenir. Bu çerçevede, üniversite öğrencileri bağlamında düşük umut düzeylerinin, öğrencilerin akademik başarılarını, sosyal ilişkilerini ve genel yaşam tatminlerini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Akademik baskılar ve sosyal uyum sorunları, düşük umut düzeyi olan öğrencilerde geleceğe yönelik beklentilerini zayıflatabilir ve bu durum, öğrencilerin akademik başarılarıyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla, umut düzeyleri, öğrencilerin hem akademik hem de bireysel gelişimlerini sürdürebilmeleri için önemli bir faktör olarak görülmektedir (Snyder, 2002).

Umutsuzluğun toplumsal temellerini anlamak için, bireylerin duygusal ve bilişsel süreçlerini etkileyen sosyal faktörler detaylı bir şekilde ele alınmalıdır. Stres, anksiyete, öz-yeterlilik ve benlik saygısı gibi kavramlar yalnızca

bireysel psikolojik süreçler olarak değil, aynı zamanda bireyin toplumsal yapılarla olan etkileşimi bağlamında da ele alınmalıdır. Örneğin, toplumsal baskılar, ekonomik belirsizlikler ve kültürel normlara uyum sağlama zorunluluğu gibi sosyal faktörler, bireylerin geleceğe dair olumsuz beklentiler oluşturmaya neden olabilir (Bayram ve Bilgel, 2008). Benzer şekilde, öz-yeterlilik inancı, bireylerin toplumsal konumları ve sosyoekonomik koşulları tarafından şekillenir; dolayısıyla düşük sosyoekonomik statüye sahip bireyler, toplumsal engellerle karşılaştıklarında hedeflerine ulaşma konusunda daha fazla umutsuzluk yaşayabilirler (Bandura, 1997).

Sosyolojik açıdan üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesinde sosyal faktörler, bireylerin toplumsal yapılar içindeki konumlarını ve bu yapılarla kurdukları ilişkilerin anlaşılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal destek sistemleri, aile yapısı, ekonomik durum ve toplumsal beklentiler gibi unsurlar, bireylerin psikolojik iyilik hali ve umutsuzluk algısını önemli ölçüde etkilemektedir. Üniversite öğrencilerinin toplumsal yapılarla etkileşimleri, özellikle sosyal destek eksikliği, barınma sorunları ve yeni sosyal çevreye uyum süreçlerinde yaşadıkları güçlükler, öğrencilerin sosyal refah düzeylerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Çivitci, 2015; Altaş vd., 2020). Sosyal uyum sürecinde zorluk yaşayan öğrenciler, özellikle ailesinden uzakta yaşayanlar, sosyal etkileşimlerinin sınırlı olması ve stresle başa çıkma becerilerinin zayıflaması nedeniyle umutsuzluk duygularını daha derin yaşayabilmektedirler (Zimet vd., 1988; Şahin ve Fırat, 2009). Ayrıca, sosyal destek eksikliği, öğrencilerin akademik ve sosyal başarısızlık algılarını etkileyerek, umutsuzluk düzeylerinin artmasına neden olmaktadır (Çakar ve Tagay, 2017). Bu bağlamda, öğrencilerin sosyal ve ekonomik koşulları ile toplumsal normlara uyum süreçlerinin, umutsuzluk algısı üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Bu nedenle, üniversite öğrencilerinin sosyal refahını artırmak ve umutsuzluk algısını azaltmak amacıyla sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma Problemi

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinde umutsuzluk algısını etkileyen sosyal, kültürel ve ekonomik faktörleri kapsamlı bir şekilde incelemektir. Son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi ve 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremler gibi olağanüstü doğal afetler, öğrencilerin psikolojik sağlıkları üzerinde derin etkiler yaratmış ve umutsuzluk düzeylerinde anlamlı artışlara yol açmıştır. Bu tür travmatik olaylar, öğrencilerin geleceğe yönelik belirsizlik ve güvensizlik duygularını

güçlendirmekte ve genel psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilemektedir. Araştırma, bu bağlamda üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısını şekillendiren sosyoekonomik ve kültürel unsurları analiz etmeyi ve elde edilen bulgular doğrultusunda çözüm önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bu bakımdan araştırma kapsamında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1: Gelir durumu ile üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Üniversite diplomasının işlevselliğine inanma durumu üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısı etkilemektedir.

H3: Üniversite öğrencilerinde akademik baskı ve sınav stresi, umutsuzluk algısını etkilemektedir.

H4: Üniversite öğrencilerinde toplumsal normlara uyum sorunu ile umutsuzluk algısı arasında bir ilişki vardır.

H5: Üniversite öğrencilerinde siyasi, sosyal sorunlar ile umutsuzluk algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Üniversite öğrencilerinin bölüm tercihini kendisinin yapma durumu, umutsuzluk algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

3.2. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerine dayalı olarak betimsel ve ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. İlk aşamada, Türkçe ve İngilizce literatür taraması yapılarak araştırmanın kuramsal ve kavramsal temeli oluşturulmuştur. Araştırmanın saha çalışması kapsamında, veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, betimsel istatistik teknikleri ile analiz edilmiş ve değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla veri analizleri uygulanmıştır. Bu yöntemsel yaklaşım, araştırmanın bilimsel geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmayı amaçlamaktadır.

3.3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan toplam 410 katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem belirleme sürecinde katılımcıların demografik farklılıkları dikkate alınmış; bu değişkenlerin öğrencilerin umutsuzluk algısı üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Çeşitli demografik farklılıkların, umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı etkilerinin olup olmadığını incelemek amacıyla kapsamlı istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Beck ve arkadaşları (1972) tarafından geliştirilen, Seber ve arkadaşları (1993) tarafından Türkçe güvenilirlik çalışmaları yapılan ve Durak ve Palabıyıkoglu (1994) tarafından Türkçe geçerlik çalışmaları tamamlanan Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Anket formunun sosyodemografik bölümünde, cinsiyet, yaş, hane geliri ve eğitim durumu gibi demografik değişkenleri içeren sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise COVID-19 pandemisi ve doğal afetlerin öğrencilerin yaşamlarına olumsuz etkilerini değerlendiren sorular ile öğrencilerin sosyal çevreleri ve akademik yaşamlarına ilişkin sorular, umutsuzluk algısı ile sosyal yapı ve üniversite hayatı arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Ölçeğin tüm-test iç tutarlık güvenilirlik katsayısı önceki çalışmalarda .86 olarak bulunmuş ve 3 boyut ile 1 genel faktörden oluşan yapısı ilgili uyarılma çalışmalarında doğrulanmıştır. Bu çalışmada ise tüm ölçeğe ait güvenilirlik değerleri Cronbach alfa katsayısı ile .858 (%95 GA: .638-.877), McDonald Omega katsayısı ile .864 (%95 GA: .843-.882) olarak hesaplanmış ve ölçeğin yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca, gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizinde, ölçeğin genel faktörünün uyum gösterdiği gözlenmiştir: $\chi^2 = 389.980$, $sd = 170$, $\chi^2/sd = 2.294$, $p < .001$, RMSEA (%90 GA) = .056 (.049, .064), SRMR = .056, CFI = .882, TLI = .868.

3.5. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, katılımcılara yüz yüze uygulanan anketler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasından önce, katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve sağlayabileceği katkılar hakkında detaylı bilgilendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların bilinçli ve gönüllü katılımını sağlamak amacıyla, her bir katılımcıdan yazılı onam formu alınmış ve araştırmanın etik ilkelerine uygun şekilde hareket edilmiştir. Onam formunda, katılımcılara araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı, kişisel verilerin gizli tutulacağı ve anonimleştirileceği özellikle belirtilmiştir. Anket uygulamaları, katılımcı haklarına ve gizliliğe dikkat edilerek, etik kurallar doğrultusunda özenle yürütülmüştür. Veri toplama süreci boyunca, tüm etik prosedürler titizlikle yerine getirilmiştir.

3.6. Demografik Veriler

Araştırmaya katılan 410 üniversite öğrencisinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %65.6'sının (n = 269) kadın, %34.4'ünün (n = 141) ise erkek olduğu saptanmıştır. Yaş dağılımına bakıldığında, örneklemin çoğunluğunu %58.3 ile (n = 239) 21-22 yaş grubundaki öğrenciler oluşturmakta olup, bu grubu sı-

rasiyla %19.8 ile (n = 81) 23-24 yaş grubu, %14.9 ile (n = 61) 18-20 yaş grubu ve %7.1 ile (n = 29) 25 yaş ve üzeri yaş grubu takip etmektedir.

Katılımcıların öğrenim gördükleri fakülteler incelendiğinde, %63.7'sinin (n = 261) fen-edebiyat fakültesinde, %16.1'inin (n = 66) iktisadi-idari bilimler fakültesinde, %7.8'inin (n = 32) mimarlık fakültesinde ve %7.8'inin (n = 32) tıp fakültesinde olduğu belirlenmiştir. Mühendislik fakültesinde öğrenim görenlerin oranı %3.7 (n = 15), mimarlık fakültesinde olanların oranı ise %1.0'dur (n = 4). Öğrencilerin %74.1'i (n = 304) üçüncü sınıf, %25.9'u (n = 106) ise dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

3.7. Veri Analizi

Araştırmada yapılan analizler, SPSS 27.0 (IBM, 2020) ve JASP 0.18.2 (JASP Team, 2023) programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. SPSS 27.0'da yapılamayan doğrulayıcı faktör analizi ve Omega güvenilirlik analizi dışında tüm analizler her iki programda da yürütülmüş olup, sonuçların uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Hipotez testleri için çoklu grup karşılaştırmalarında varyans analizi (ANOVA), ikili grup karşılaştırmalarında ise t-testleri kullanılmıştır. Levene testi ile tespit edilen varyans homojenliği sağlanmadığı durumlarda, varyans homojenliğine karşı dayanıklı bir yöntem olan Welsch testi kullanılmıştır. Varyans analizleri sonrası, ikili grup karşılaştırmalarında (Post-Hoc) varyans homojenliğinin sağlandığı durumlarda Bonferroni, homojenliğin sağlanmadığı durumlarda ise Games-Howell yöntemi uygulanmıştır.

Ölçek-örneklem uygunluğunu değerlendirmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizlerinde, uyum indeksleri için Browne ve Cudeck (1993), Garson (2006) ve Kyndt ve Onghena (2014) tarafından önerilen ve simülasyon çalışmalarıyla desteklenen kriterler esas alınmıştır. Bu kriterlere göre, CFI ve TLI indekslerinde .80 ile .90 arası değerler kabul edilebilir, .90 ile .95 arası değerler iyi ve .95 üzeri değerler mükemmel olarak kabul edilmektedir. Norm-kare (CMIN, χ^2/sd) değerinin 2'den küçük olması mükemmel, 2 ile 5 arasında olması ise kabul edilebilir olarak değerlendirilmiştir. RMSEA değerinin .05'ten küçük olması mükemmel, .05 ile .10 arasında olması iyi olarak kabul edilmiştir. Son olarak, SRMR değeri .05'in altında olduğunda mükemmel, .05 ile .08 arasında olduğunda kabul edilebilir olduğu belirtilmiştir.

4. Bulgular

Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların yalnızca %4.1'i (n = 17) Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin

beklentilerinin karşılandığını düşünürken, %95.9'u (n = 393) beklentilerin karşılanmadığını belirtmiştir. Üniversite diplomasının iş bulmada etkili olacağını düşünenlerin oranı %28.3 (n = 116), etkili olmayacağını düşünenlerin oranı %31.0 (n = 127) iken; %40.7'si (n = 167) bu konuda kararsız kalmıştır. Ayrıca, siyasi sorunlardan endişelenen öğrenciler örneklemin %92.0'sini (n = 377) oluşturmaktadır. Ders yükü baskısı hissedenlerin oranı %77.6 (n = 318) olup, fırsat bulduğunda Türkiye dışında yaşamak isteyenlerin oranı %77.1 (n = 316) olarak belirlenmiştir. Türkiye dışında yaşamak istemeyenlerin oranı %7.8 (n = 32), kararsız olanların oranı ise %15.1'dir (n = 62).

Toplumsal normlara uyum konusunda, katılımcıların %45.4'ünün (n = 186) sorun yaşadığı, %54.6'sının (n = 224) ise bu konuda sorun yaşamadığı tespit edilmiştir. Son olarak, Türkiye'nin en önemli sorunu hakkında öğrencilerin düşünceleri incelendiğinde, %41.2'si (n = 169) ekonomik sorunları başlıca problem olarak göstermiştir. Diğer sorunlar ►**Tablo 1**'de detaylı olarak verilmiştir. Hipotezlerde incelenen demografik değişkenlere ait dağılımlar ise ilgili analiz tablolarında sunulmuştur.

Tablo 1. Türkiye'nin Sorunları Olarak Görülen Değişkenler

	n	%
Ekonomi	169	41.2
Adalet	62	15.1
Göçmen	51	12.4
Liyakat	39	9.5
Diğer	34	8.3
Eğitim/Sağlık	30	7.3
Sosyal	16	3.9
Doğal afetler	5	1.2
Terör	3	.7
İklim	1	.2

Analizlerden önce umutsuzluk puan dağılımı incelendiğinde z puanlarının -1.588 ile 2.413 arasında kaldığı; basıklık değerinin .397 ve çarpıklık değerinin -.716 olduğu saptandığından normal dağılım varsayımı kabul edilmiştir. İlk olarak gelir durumuna göre umutsuzluk düzeyinin değişimi çok yüksek gelir düzeyinde olan tek kişi (%.2) çıkartılarak incelenmiş ve anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir; $F(3, 405) = 6.484, p < .001$. İkili karşılaştırmalar sonucunda düşük gelir düzeyindeki grubun ($Ort. = 6.115, S = 2.881$) hem orta ($Ort. = 4.715, S = 2.986, p_{Bonferroni} = .010$) hem de yüksek ($Ort. = 3.649, S = 2.825, p_{Bonferroni} < .001$) gelir düzeyindeki gruptan anlamlı derecede daha umutsuz olduğu saptanmıştır. Üniversite diplomasının iş bulmada işlevsel olup olmadığını düşünmeye göre farklılaşma incelendiğinde işlevsel oldu-

ğunu düşünenlerin ($Ort. = 3.603, S = 2.769$) hem işlevsel olmadığını düşünenlerden ($Ort. = 5.528, S = 3.169, p_{Games-Howell} < .001$) hem de kararsız kalanlardan ($Ort. = 4.988, S = 2.792, p_{Games-Howell} < .001$) daha umutlu olduğu gözlenmiştir; $F(2, 254.673) = 14.276, p < .001$.

Genel olarak, bulgular, ekonomik durumun ve iş bulma beklentilerinin, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri üzerindeki önemli belirleyiciler olduğunu ortaya koymaktadır. Maddi zorluklar ve gelecekte iş bulmaya yönelik olumsuz düşünceler, öğrencilerde umutsuzluk algısını artırmakta, buna karşılık daha güvenli ekonomik koşullarda bulunan ve diplomanın işe yaraya-

cağına inanan öğrenciler daha umutlu bir tutum sergilemektedir. Tüm istatistikler ►**Tablo 2**'de gösterilmiştir.

Türkiye'de üniversitelerin öğrenci beklentilerini karşıladığını düşünenlerin ($Ort. = 3.059, S = 1.519$), karşılamadığını düşünenlere ($Ort. = 4.837, S = 3.027$) göre daha umutlu olduğu gözlenmiştir; $t(21.938) = -4.458, p < .001$. Toplumsal norma uyma konusunda sıkıntı yaşadığını ($Ort. = 5.661, S = 3.091$) ifade edenlerin yaşamadığını ($Ort. = 4.018, S = 2.710$) ifade edenlerden ($t[371.111] = 5.665, p < .001$); siyasi ve sosyal sorunlardan endişe duyduğunu ($Ort. = 4.867, S = 2.987$) belirtenlerin, duymadığını ($Ort. = 3.576, S = 2.927$) belirtenlerden daha umut-

Tablo 2. Umutsuzluk Düzeyinin Gelir Durumu ve Diploma İşlevselliğine Göre İncelenmesi

Gelir	n(%)	Ort.	S	L(p)	F(p)
Çok Düşük	12(2.9)	5.167	2.657	.268(.848)	6.484(.000)
Düşük	52(12.7)	6.115	2.881		
Orta	288(70.2)	4.715	2.986		
Yüksek	57(13.9)	3.649	2.825		
Diploma İşlevselliği					
İşlevsel	116(28.3)	3.603	2.769	3.137(.044)	14.276(.000)
İşlevsel Değil	127(31.0)	5.528	3.169		
Kararsız	167(40.7)	4.988	2.792		

Not: L = Levene homojenlik testi

Tablo 3. Umutsuzluk Düzeyinin Afet Yaşama, Sınav Stresi, İş-Kariyer Kaygısı, Okuduğu Bölümü İsteyerek Seçmeye Göre Karşılaştırılması

	n(%)	Ort.	S	L(p)	t(p)
Üniversite Beklenti					
Karşılıyor	17(4.1)	3.059	1.519	10.716(.001)	-4.458(.000)
Karşılamıyor	393(95.9)	4.837	3.027		
Toplumsal Normlara Uymak					
Zor	186(45.4)	5.661	3.091	6.443(.012)	5.665(.000)
Zor Değil	224(54.6)	4.018	2.710		
Sorunlar Hakkında Endişe					
Var	377(92.0)	4.867	2.987	.324(.570)	2.386(.018)
Yok	33(8.0)	3.576	2.927		
Ders Baskısı					
Var	318(77.6)	4.987	2.978	.004(.952)	2.835(.005)
Yok	92(22.4)	3.989	2.959		
Sınav Stresi					
Yaşadım	355(86.6)	4.944	2.983	1.423(.234)	3.124(.002)
Yaşamadım	55(13.4)	3.600	2.864		
İş-Kariyer Kaygısı					
Var	344(81.5)	5.174	2.974	8.198(.004)	6.927(.000)
Yok	76(18.5)	2.961	2.397		
Bölümü İsteyerek Seçme					
Evet	317(77.3)	4.536	2.889	4.112(.043)	-2.678(.008)
Hayır	93(22.7)	5.538	3.249		

Not: L = Levene homojenlik testi

suz olduğu ($t[408] = 2.386, p = .018$) bulunmuştur. Ders yükü ve yüksek beklentiler gibi nedenlerden baskı yaşadığını düşünenlerin umutsuzluk düzeyleri (Ort. = 4.987, $S = 2.978$), yaşamadığını düşünenlerden (Ort. = 3.989, $S = 2.959$) anlamlı derecede yüksektir; $t(408) = 2.835, p = .005$. Sınav stresi yaşayanların umutsuzluk düzeyi (Ort. = 4.944, $S = 2.983$), yaşamayanların umutsuzluk düzeyinden (Ort. = 3.600, $S = 2.864$) anlamlı derecede daha yüksektir; $t(408) = 3.124, p = .002$. Mezun olduktan sonra iş bulma veya kariyer yapma endişesi bulunanlar (Ort. = 5.174, $S = 2.974$) ise bulunmayanlardan (Ort. = 2.961, $S = 2.397$) daha umutsuzdur; $t(133.086) = 6.927, p < .001$. Son olarak okuduğu bölümü isteyerek seçip seçmeme durumuna göre karşılaştırma yapıldığında isteyerek seçenlerin (Ort. = 4.536, $S = 2.889$), istemeyenlerden (Ort. = 5.538, $S = 3.249$) daha umutlu olduğu tespit edilmiştir; $t(137.469) = -2.678, p = .008$. T-testlerine ait tüm istatistikler ►**Tablo 3**'te gösterilmiştir.

5. Tartışma

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algılarını etkileyen demografik ve sosyoekonomik faktörleri kapsamlı bir şekilde inceleyerek önemli bulgulara ulaşmıştır. Bulgular, gelir durumu, üniversite diplomasının işlevselliği, toplumsal normlara uyum, siyasi ve sosyal endişeler, akademik baskılar ve kariyer kaygılarının öğrencilerin umutsuzluk algısı üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın bulguları, ailesi düşük gelir düzeyine sahip öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin, ailesi orta ve yüksek gelir gruplarındaki öğrencilere kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, ekonomik yetersizliklerin öğrencilerin geleceğe yönelik beklentilerini olumsuz yönde etkilediğini ve maddi zorlukların umutsuzluk algısında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Literatürde de sıkça vurgulandığı üzere, ekonomik eşitsizlikler bireylerin psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahip olup, araştırma bu bulguyu destekler niteliktedir. Uluslararası literatürde yapılan birçok çalışma, düşük sosyoekonomik statüye sahip bireylerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Örneğin, Canche (2022), Aronson (2017) ve Poch ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan araştırmalar, sosyoekonomik statünün bireylerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Türkiye'de Duman ve arkadaşları (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinde gelir durumuna bağlı olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Kılıç ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında ise, aile gelir durumu ve eğitim kurumundan memnuniyet gibi değişkenlerin üni-

versite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerini etkileyen önemli faktörler olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, bazı araştırmalar gelir durumu ile umutsuzluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını da göstermiştir. Örneğin, Dereli ve Kabataş (2009) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin aile gelir durumu ile umutsuzluk puanı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu farklı bulgular, sosyoekonomik değişkenlerin farklı örneklem ve bağlamlarda umutsuzluk algısı üzerindeki etkisinin farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Üniversite diploması, üniversite öğrencileri için yalnızca bir eğitim sürecinin tamamlandığını belgelemekten öte, gelecekteki mesleki hedeflere ulaşmada önemli bir araç ve sosyal statü simgesi olarak görülmektedir; öğrenciler, diplomayı kariyer beklentilerini somutlaştıran bir güvence olarak değerlendirirken, aynı zamanda kişisel başarı ve toplumsal kabul açısından da büyük bir anlam yüklemektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular üniversite diplomasının iş bulma sürecinde işlevsel olduğuna inanan öğrencilerin, diplomanın işlevselliğine inanmayan veya bu konuda kararsız kalan öğrencilere kıyasla daha düşük umutsuzluk algısına sahip olduğunu, öğrencilerin kariyerlerine dair olumlu beklentilerin umutlarını artırdığını ve geleceğe yönelik daha iyimser bir bakış açısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle iş bulma konusunda diplomanın işlevselliğine inanmayan veya kararsız olan öğrencilerde, daha yüksek umutsuzluk seviyelerinin gözlemlenmesi, bu bireylerin geleceğe yönelik belirsizlik ve kaygılarla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin kariyer beklentileri ve iş bulma endişelerinin, umutsuzluk algıları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Literatürde de desteklenen bu bulgular, üniversite diplomasının işlevselliğine ilişkin olumlu inançlara sahip öğrencilerin, kararsız ya da olumsuz görüşlere sahip olanlara kıyasla daha düşük umutsuzluk düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, Küçük ve arkadaşları (2019) ile Yıldırım ve Yılmaz (2023) çalışmalarında, diplomanın kariyer bulma sürecindeki işlevselliğine güvenen öğrencilerin, daha umutlu bir bakış açısına sahip oldukları vurgulanmıştır. Karakuş (2018) ve Doğan (2012) ise mezuniyet sonrası iş bulma kaygısının umutsuzluk algısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ve iş bulma endişesi taşıyan öğrencilerin daha yüksek umutsuzluk yaşadıklarını ortaya koymuştur. Özellikle, diplomanın iş bulmada yeterli katkı sağlamayacağına inanan öğrenciler, diplomanın işlevselliğini sorgulamakta ve umutsuzluk düzeyleri artmaktadır. Snyder'in umut teorisi çerçevesinde, olumlu kariyer beklentilerine sahip öğrenciler hem amaçlarına

ulaşma konusunda kararlı hem de bu hedeflere ulaşmak için alternatif yollar geliştirebilme kapasitesine sahip oldukları için daha umutlu bir düşünce yapısına sahiptir (Snyder vd., 1991). Bu durum, kariyer beklentileri ve diplomaya yönelik inançların, öğrencilerin iyi oluşları ve umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Öğrenciler için üniversiteler, sadece akademik bilgi edinme ve mesleki kariyer hazırlığı sağlayan kurumlar değil, aynı zamanda kişisel gelişim, sosyal etkileşim ve bağımsızlık gibi deneyimlerin yaşandığı bir geçiş dönemi olarak anlam kazanmaktadır. Araştırma kapsamında yüksek öğretim kurumu olarak üniversitelerin beklentileri karşıladığına inanan öğrencilerin, beklentilerinin karşılanmadığına inanan öğrencilere kıyasla daha umutlu oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgu, üniversite deneyimlerinden tatmin olmanın öğrencilerin geleceğe yönelik umut düzeylerini doğrudan etkilediğini ve yüksek öğretim kurumlarının öğrenci ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin, öğrencilerin sosyal refahları üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, eğitim sisteminin öğrenci beklentilerini karşılamadığında, öğrencilerin geleceğe yönelik karamsar bir bakışa sahip olduğunu ve umutsuzluk düzeylerinin arttığını ortaya koymaktadır.

Araştırmalar, üniversite öğrencilerinin üniversitelerden duyduğu tatminin, gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyleri üzerinde doğrudan etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Şahin vd., 2011; Sayar, 2012; Demir ve Taşkiran, 2018). Özellikle, üniversite hayatından memnun olan öğrenciler, geleceğe dair daha umutlu ve motive bir yaklaşım sergilerken, bu tatmini yaşamayan öğrencilerde umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Roddy ve arkadaşlarının (2017) belirttiği gibi, üniversitenin akademik hizmet kalitesi ve genel itibarı, öğrencilerin gelecekteki kariyer beklentileri ve başarılarıyla doğrudan ilişkili görülmektedir. Bu bağlamda, üniversitelerin yalnızca akademik başarıya değil, aynı zamanda öğrenci memnuniyetine de önem vermesi büyük bir gereklilik haline gelmiştir. Öğrencilerin üniversite deneyiminden duydukları memnuniyet umutsuzluk düzeylerinin azalmasında ve geleceğe yönelik daha olumlu bir bakış açısına sahip olmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla, üniversitelerin öğrencilere sundukları destek hizmetlerinin ve sosyal imkanların iyileştirilmesi, öğrencilerin geleceğe daha umutla bakabilmeleri için büyük önem taşımaktadır.

Üniversite öğrencilerinin toplumsal uyum süreçleri, onların yeni sosyal çevrelere uyum sağlama, kültürel farklılıkları anlama ve toplumun normlarına uyum sağlama becerileriyle doğrudan ilişkili olup, bu süreçler öğrenci-

lerin psikolojik iyi oluşları üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Toplumsal normlara uyum sağlama güçlüğü çeken öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin, toplumsal baskılarla karşılaşmayan öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, toplumsal baskıların ve uyum sorunlarının bireylerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, araştırma kapsamında siyasi ve sosyal sorunlar karşısında endişe duyan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Uyum sağlama zorlukları, bireylerin sosyal çevrelerinden kopuk hissetmelerine ve bu durumun bir sonucu olarak dışlanma, yetersizlik ve yalnızlık duyguları yaşamalarına yol açabilir (Shvalb, 2023; Çakar ve Karataş, 2012; Çakar ve Tagay, 2017). Araştırmalar, toplumsal normlara uyum sağlamakta güçlük çeken öğrencilerin, daha yüksek düzeyde umutsuzluk ve düşük özsaygı yaşadığını göstermektedir (Baran vd., 2015; Chikwe vd., 2024; Jackson vd., 2019). Özellikle COVID-19 salgını sırasında deneyimlenen sosyal izolasyon ve belirsizlikler, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinde önemli bir artışa neden olmuştur (Deveci Şirin vd., 2024). Bunun yanı sıra, sosyopolitik umutsuzluk olarak tanımlanan durum, gençlerin yaşadıkları sosyopolitik sisteme karşı duydukları olumsuz algılarla ilişkilidir ve bu algılar, yaşam tatmini ve öz yeterlilik eksikliği ile derinleşmektedir (Long, 1978). Bu bağlamda, toplumsal ve politik istikrarsızlıklar genç yetişkinler arasında umutsuzluk algısını güçlendirmekte ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Lazarus'un (1984) stres teorisi, bireylerin tehdit edici durumlarla karşılaştıklarında başa çıkma stratejilerinin yetersiz kalması durumunda, stres ve umutsuzluk gibi olumsuz duyguların baskın hale geldiğini savunmaktadır. Bu teoriye göre, bireyler stresle yeterince baş edemediklerinde, uzun vadede motivasyon kaybı ve umutsuzluk algısının artmasına yol açmaktadır. Araştırma bulguları, akademik baskılar ve sınav kaygısının öğrencilerde umutsuzluk algısını önemli ölçüde artırdığını ve bu baskıların, öğrencilerin geleceğe yönelik umutlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Farklı araştırmalar eğitim sistemindeki yüksek başarı beklentileri ve performans odaklı süreçlerin, öğrencilerin sosyal refahı üzerinde derin etkiler yaratarak umutsuzluk düzeylerini artırdığı vurgulamaktadır (Tayfun vd., 2022; Çevik ve Öneren, 2019; Arsu vd., 2022; Uysal ve Dönmez, 2024). Özellikle düşük akademik performansla sahip öğrenciler, daha yüksek stres ve umutsuzluk düzeylerine sahip olma eğilimindedir. Benzer bulgular, Malik'in (2015) Pakistanlı üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada da ortaya konmuş, sınav stresinin öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini artırdığı tespit edilmiştir. Ay-

rica, Hamaideh (2011) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin hem sağlıklarını hem de akademik performanslarını olumsuz yönde etkileyen stres faktörleriyle karşılaştıklarında, umutsuzluk algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, sınav baskısı ve yüksek akademik beklentilerin, üniversite öğrencilerinin sosyal ve bilişsel iyi oluşları üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmektedir.

Araştırma kapsamında ele edilen bulgulara göre; okuduğu bölümünü isteyerek seçen öğrenciler, istemeden seçen öğrencilere kıyasla daha düşük umutsuzluk düzeylerine sahiptir. Üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü kendilerinin tercih etmeleri, akademik motivasyonlarını ve eğitim süreçlerine olan bağlılıklarını artırırken, istemedikleri bir bölümü tercih etmeleri durumunda ise öğrencilerde motivasyon eksikliği, düşük akademik performans ve umutsuzluk gibi sonuçlara yol açabilmektedir. Kendi ilgi alanlarına uygun bir bölüm seçen öğrenciler, akademik süreçlerde daha yüksek bir motivasyona sahip olduğundan, bu durum onların geleceğe dair umutlarını artırmaktadır.

Literatürde, üniversite öğrencilerinin bölüm tercihi ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkiye dair karmaşık bulgular mevcuttur. Ancak, yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu benzer bulgular elde ederek, bölümlerini isteyerek ve kendi ilgi alanlarına göre seçen öğrencilerin, dış etkenlerle yönlendirilen ve kendi istekleri dışında bölümlere yerleşen öğrencilere kıyasla daha düşük umutsuzluk düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Mercanlıoğlu vd., 2017; Yalçın ve Açıkgöz, 2014; Üstün vd., 2014; Özçelik vd., 2014). Bu sonuçlar, bölümünü kendi tercihi doğrultusunda seçen öğrencilerin, eğitim süreçlerinde daha yüksek bir duygusal refah yaşadıklarını ve bu durumun psikolojik iyi oluşları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Bölüm tercihi ile umutsuzluk arasındaki bu ilişkide, öğrencilerin bireysel motivasyonları kadar, sosyal ve kültürel faktörler de belirleyici bir role sahiptir. Dolayısıyla, bu ilişkiyi anlamak ve değerlendirmek için çok yönlü bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Öğrencilerde akademik başarı, sosyal uyum ve gelecek kaygısı gibi faktörler de göz önünde bulundurulduğunda, umutsuzluk algısının daha geniş bir bağlamda ele alınması gerektiği görülmektedir.

6. Sonuç

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısını etkileyen faktörleri kapsamlı bir şekilde inceleyerek, sosyoekonomik durum, iş bulma beklentileri, akademik baskılar ve toplumsal normlara uyum sorunlarının umutsuzluk algısı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Araştırmanın bulguları, ailesi düşük geli-

re sahip üniversite öğrencilerinin, daha yüksek gelir seviyesindeki akranlarına kıyasla anlamlı derecede daha yüksek umutsuzluk algısına sahip olduklarını göstermektedir. Ekonomik sıkıntılar, bu öğrencilerde iş bulma ve kariyer planlaması gibi konularda endişelere neden olmakta ve bu durum, umutsuzluk algısının artmasına yol açmaktadır. Araştırmanın sonuçları, sosyoekonomik zorlukların üniversite öğrencilerinde umutsuzluğu tetikleyen önemli bir faktör olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öğrenciler, ekonomik kısıtlamalarla karşı karşıya kaldıklarında, bu durum hem akademik performanslarını hem de geleceğe yönelik umutlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, ekonomik eşitsizliklerin, üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları üzerindeki belirleyici rolü, bu çalışmayla bir kez daha doğrulanmış ve sosyoekonomik zorlukların, öğrencilerin gelecek kaygılarını artırarak umutsuzluk algısına neden olduğu vurgulanmıştır.

Dahası, akademik stresin üniversite öğrencileri üzerindeki olumsuz etkisi belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Özellikle sınav kaygısı yaşayan öğrencilerde umutsuzluk algısının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir; bu durum, sınav baskısının azaltılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi ve destek hizmetlerinin sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Mezuniyet sonrası iş bulma kaygısı da öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle işsizlik oranlarının yüksek olduğu son dönemlerde, öğrencilerin iş bulma konusundaki endişeleri, psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomik zorluklar, işsizlik kaygısı ve akademik baskılar bir arada değerlendirildiğinde, öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin hem kişisel hem de toplumsal düzeyde çok boyutlu etkiler doğurduğu görülmektedir. Ayrıca, COVID-19 Pandemisi ve 6 Şubat'ta meydana gelen depremler gibi olağanüstü olaylar, öğrencilerin umutsuzluk algısı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Bu tür olağanüstü koşullar, eğitim süreçlerinde kesintilere neden olmakta ve sosyal izolasyonla birleşerek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini artırmaktadır. Bu durum, öğrencilerin akademik başarıya olan güvenini zayıflatmakta ve geleceğe yönelik umutlarını olumsuz etkilemektedir. Pandemi süresince yaşanan belirsizlikler, eğitimde yaşanan aksamlar ve sosyal bağların zayıflaması, öğrencilerin hem psikolojik iyi oluşlarını hem de gelecekle ilgili beklentilerini olumsuz etkilemiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma, üniversite öğrencileri arasında umutsuzluk algısını etkileyen sosyoekonomik ve psikolojik faktörleri belirgin şekilde ortaya koymaktadır. Bulgular, sosyal politikaların ve eğitim reformlarının, öğrencilerin geleceğe yönelik umutlarını destekleyecek biçimde geliştirilmesinin, üniversite öğrencilerinin psi-

kolojik iyi oluşunu artırmada önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle, akademik baskıların azaltılmasına, iş bulma kaygılarını hafifletmeye yönelik sosyal politikaların oluşturulmasına ve olağanüstü durumların, öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesine yönelik önlemler alınması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumları, öğrencilere yönelik rehberlik ve destek hizmetlerini yalnızca akademik başarıya odaklamakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda öğrencilerin psikolojik, sosyal ve kariyer gelişimlerini de destekleyecek şekilde genişletmelidir. Bu hizmetler, öğrencilere stres ve sınav kaygısıyla başa çıkma, kariyer planlaması, mezuniyet sonrası iş bulma kaygılarını hafifletme ve sosyal uyum zorluklarını aşma gibi konularda rehberlik sunarak onların geleceğe yönelik umutlarını artırabilir. Ayrıca, rehberlik hizmetleri, öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunacak programlar ve mentorluk fırsatlarıyla zenginleştirilmelidir. Özellikle, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilere yönelik burs programları ve psikolojik destek hizmetleri güçlendirilerek, bu öğrencilerin karşılaştıkları maddi ve manevi zorluklarla baş etmelerine yardımcı olunmalıdır. Bu tür hizmetlerin yaygınlaştırılması, öğrencilerin akademik ve sosyal başarılarını artırarak üniversite deneyimlerinden daha fazla tatmin olmalarını sağlayacaktır.

Araştırma Etiği / Research Ethics

Araştırmaya başlamadan önce İzmir Demokrasi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Tarih:11.09.2023, Sayı: 2023/13-04) izin alınmıştır. / Before starting the research, permission was obtained from Izmir Democracy University Scientific Research

and Publication Ethics Committee (Date: 11.09.2023, Number: 2023/13-04).

Yazar Katkıları / Author Contributions

Kavramsallaştırma: [ÖA, BÇ], Metodoloji: [YOG, BÇ], Formal Analiz: [YOG], Araştırma: [ÖA, Barış Çağırkan], Kaynaklar: [ÖA, BÇ], Veri Düzenleme: [YOG], Yazım - İlk Taslak Hazırlığı: [ÖA, YOG, BÇ], Yazım - Gözden Geçirme ve Düzenleme: [ÖA, BÇ], Görselleştirme: [YOG], Denetim: [BÇ], Proje Yönetimi: [BÇ].

Çıkar Çatışmaları / Competing Interests

Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını belirtmiş(ler)dir.

Araştırma Fonlaması / Research Funding

Bu çalışma İzmir Demokrasi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (Proje Numarası: HIZDEP-FEF/2404) tarafından desteklenmiştir. / This study was supported by Izmir Democracy University Scientific Research Projects Coordination Unit (Project Number: HIZDEP-FEF/2404).

Veri Erişilebilirliği / Data Availability

Uygulanamaz.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış hakemler tarafından değerlendirildi.

Orcid

Özge Akgül <https://orcid.org/0000-0001-8321-5485>
Yılmaz Orhun Gürlük <https://orcid.org/0000-0002-1134-3776>
Barış Çağırkan <https://orcid.org/0000-0002-0013-1831>

Kaynakça

- Altaş, Z. M., Kaya, C., Özel, F. ve Topuzoğlu, A. (2020). Sağlık bilimleri alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinde ruhsal bozuklukların ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 5(3), 443-460.
- Aronson, P. (2017). 'I've learned to love what's going to pay me': A culture of despair in higher education during a time of insecurity. *Critical Sociology*, 43, 389 - 403.
- Arsu, Ş. U. (2022). COVID-19 Pandemisinde öğrencilerin gelecek kaygılarının kariyer geleceği algısı ile ilişkisi. *İşletme*, 3(2), 95-114.
- Au, R. C., Watkins, D., Hattie, J. ve Alexander, P. (2009). Reformulating the depression model of learned hopelessness for academic outcomes. *Educational Research Review*, 4(2), 103-117.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Baran, M., Baran, M. ve Maskan, A. (2015). A study on adolescent students' levels of hopelessness, loneliness and self-esteem: A sample from Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(2), 341-353.
- Bayram, N. ve Bilgel, N. (2008). The prevalence and socio-demographic correlations of depression, anxiety and stress among a group of university students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(8), 667-672.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D. ve Trexler, L. (1972). The measurement of pessimism: The hopelessness scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(6), 861-865.
- Browne, M.W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. K. A. Bollen ve J. S. Long (Ed.), *Testing Structural Equation Models*. Beverly Hills, CA: Sage
- Canche, M. (2022). Becoming HOPEless in the 2-Year Sector. *Educational Policy*, 37, 2051 - 2115.
- Chikwe, C., Piskorz-Ryn, O. ve Saadati, S. A. (2024). Cultural adaptation stress and social competence as determinants of hopelessness. *Journal of Psychosociological Research in Family and Culture*, 2(3), 4-10.
- Çakar, F. S. ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerin benlik saygısı, algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri: Bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(4), 2397-2412.
- Çakar, F. S. ve Tagay, Ö. (2017). The mediating role of self-esteem: The effects of social support and subjective well-being on adolescents' risky behaviors. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 17(3), 859-876.
- Çevik, V. A. ve Öneren, M. (2019). Önlisans öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), 1-12.
- Çivitci, A. (2015). Üniversite öğrencilerinde sosyal destek ve psikolojik yardım arama tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 66-77.
- Demir, Ö. ve Taşkıran, G. (2018). İİBF mezun adaylarının iş bulma ümitlerini etkileyen faktörler üzerine nicel bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 9(1), 42-57.
- Dereli, F. ve Kabataş, S. (2009). Sağlık yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 26, 31-36.

- Deveci Şirin, H., Şen Doğan, R., Serçe, H., Bayrakçı, E. ve Alan, S. (2024). A cross-sectional and longitudinal investigation of hopelessness among university students in the aftermath of the COVID-19 Pandemic. *SAGE Open*, 14(2), 21582440241245273.
- Doğan, T. (2012). Üniversite öğrencilerinde ekonomik güçlükler ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 237-244.
- Duman, S., Taşgın, Ö. ve Özdağ, S. (2009). Beden Eğitimi ve spor yüksekokulu spor yöneticiliği bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11(3), 27-32.
- Durak, A. ve Palabıyıkçı, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319.
- Garson, G. D., 2006. *Structural equation modelling*. North Carolina: G. David Garson and Statistical Associates Publishing.
- Hamaideh, S. H. (2011). Stressors and reactions to stressors among university students. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(1), 69-80.
- IBM Corp. Released 2020. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 27.0. Armonk, NY: IBM Corp
- Jackson, M., Ray, S. ve Bybell, D. (2019). International students in the US: Social and psychological adjustment. *Journal of International Students*, 3(1), 17-28.
- JASP Team (2023). JASP (Version 0.18.2)[Computer software].
- Kalınkara, V. ve Kalaycı, İ. (2017). Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 19-39.
- Karakus, Ö. (2018). Depression and hopelessness levels of university students according to their opinions on finding employment or falling out of labour force in Turkey. *Universal Journal of Educational Research*, 6(1), 190-194.
- Keskin, G. ve Gümüş, A. B. (2014). İnfertilite: Umutsuzluk perspektifinden bir inceleme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5(1), 9-16.
- Kılıç, M. ve Yılmaz, B. Ş. (2015). Kamu personeli seçme sınavına (KPSS) hazırlanan öğretmen adaylarının umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 1-12.
- Kılıç, S., Tektaş, N. ve Pala, T. (2014). Devlet ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182(182), 169-186.
- Kızılgöçer, M. (2021). *Yalnızlık umutsuzluk ve dindarlık*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Konrad-Adenauer-Stiftung. (2022). *Türkiye'de Gençlik Araştırması 2022*. Erişim adresi: <https://www.kas.de/tr/web/tuerkei/einzeltitel/-/content/tuerkische-jugendstudie-2022>
- Küçük, U., Usta, G. ve Torpuş, K. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin iş bulma endişeleri ve umutsuzluk düzeyleri. *Academik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-372.
- Kyndt, E. ve Onghena, P. (2014). The Integration of work and learning: Tackling the complexity with structural equation modelling. C Harteis, A. Rausch ve J. Seifried (Ed.), *Discourses on Professional Learning. Professional and Practice-based Learning* (s. 255-291). Dordrecht: Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-007-7012-6_14
- Lazarus, R. S. (1984). *Stress, Appraisal, and coping*. M. D. Gellman ve J. R. Turner (Ed.), *Encyclopaedia of Behavioural Medicine* (1913-1915) içinde. Berlin: Springer.
- Long, S. (1978). Political hopelessness: A new dimension of systemic disaffection. *The Journal of Social Psychology*, 105(2), 205-211.
- Mahmoud, J. S. R., Staten, R. T., Hall, L. A. ve Lennie, T. A. (2012). The relationship among young adult college students' depression, anxiety, stress, demographics, life satisfaction, and coping styles. *Issues in Mental Health Nursing*, 33(3), 149-156.
- Malik, S. (2015). Assessing level and causes of exam stress among university students in Pakistan. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 11-18.
- Marchetti, I. (2019). Hopelessness: A network analysis. *Cognitive Therapy and Research*, 43(3), 611-619.
- Mercanloğlu, A. Ç., Doğruer, F. N. ve Özerk, H. (2017). The relationship of future academic motivation and hopelessness levels of students of faculty of health sciences with the department to study in. *Journal of Current Researches on Health Sector*, 7(2), 97-116.
- Morselli, D. (2017). Contextual determinants of hopelessness: Investigating socioeconomic factors and emotional climates. *Social Indicators Research*, 133, 373-393.
- Oğuztürk, Ö., Akça, F. ve Şahin, G. (2011). Investigation of relationship between hopeless level and problem-solving skills in the aspects of some variables. *Turkish Journal Clinical Psychiatry*, 14(3), 173-184.
- Özben, Ş. ve Argun, Y. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin umutsuzluk ve tükenmişlik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ege Eğitim Dergisi*, 3(1), 36-48.
- Özçelik Kaynak, K. ve Öztuna, B. (2020). Üniversite öğrencilerinde işsizliğe yönelik işsizlik kaygısı ve umutsuzluk: dokuz eylül üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileri üzerine bir araştırma. *E-Journal of Yasar University*, 15(60), 953-970.
- Özçelik, Ç. Ç., Aktaş, E. ve Ocakçı, A. F. (2014). Impact of choosing a profession on hopelessness level of first year university students. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 4(1), 10-16.
- Poch, F., Villar, E., Caparros, B., Juan, J., Cornella, M. ve Perez, I. (2004). Feelings of hopelessness in a Spanish university population. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39, 326-334.
- Range, L. M. ve Penton, S. R. (1994). Hope, hopelessness, and suicidality in college students. *Psychological Reports*, 75(1), 456-458.
- Roddy, C., Amiet, D. L., Chung, J., Holt, C., Shaw, L., McKenzie, S., Garivaldis, F., Lodge, J. M. ve Mundy, M. E. (2017). Applying best practice online learning, teaching, and support to intensive online environments: An integrative review. *Frontiers in Education*, 2, 1-10.
- Sayar, B. (2012). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Türkiye.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Seligman, M. E. P. (1972). Learned helplessness. *Annual Review of Medicine*, 23(1), 407-412.
- Shalval, Y. (2023). Problems of the adaptive approach to the socialization of the individual. *Socialization ve Human Development: International Scientific Journal*, 5(2), 52-57.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249-275.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T. ve Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570-585.
- Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X. ve Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID-19 on college students' mental health in the united states: Interview survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(9), e21279.
- Şahin, İ. ve Fırat, N. Ş. (2009). Üniversite öğrencilerinin sorunları. *Education Sciences*, 4(4), 1435-1449.
- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R. ve Fırat, N. Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitimsel hedefleri üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(3), 429-452.
- Tayfun, A., Silik, C. E., Dülger, A. S. ve Margazieva, N. (2022). Üniversite öğrencilerinin öz yeterlik algıları ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Türkiye-Kırgızistan örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 570-590.
- Uysal, S. ve Dönmez, İ. (2024). Examination of late COVID-19 Pandemic stress, burnout, hopelessness, and depression among university students according to demographic characteristics. *SAGE Open*, 14(2), 21582440241245008.
- Üstün, G., Dedekoç, Ş., Kavalalı, T., Öztürk, F., Sapcı, Y. ve Can, S. (2014). Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulmaya ilişkin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 200-221.
- World Health Organization. (2017). *Depression and other common mental disorders: Global health estimates*. Erişim adresi: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/254610/w?sequence=1>
- Yalçın, S. ve Açıkgöz, İ. (2014). Sağlık bilimleri fakültesi son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 259-270.
- Yıldırım, B. B. ve Yılmaz, M. (2023). İstatistik bölümü son sınıf öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluk düzeylerinin kategorik regresyon analizi ile incelenmesi. *Nicel Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-28.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41.